

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

polska pomoc

Biuro Pełnomocnika Rządu
ds. Osób Niepełnosprawnych

Polska droga do ratyfikacji KONWENCJI NZ O PRAWACH OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Tbilisi, 12 listopada 2012 roku

Część I

Wniosek ratyfikacyjny

Wniosek ratyfikacyjny

- Podpisanie przez Polskę Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych 30 marca 2007 roku (dzień otwarcia Konwencji do podpisu)
- Dla związania się przez Polskę Konwencją poprzez ratyfikację konieczne było uzyskanie zgody Sejmu RP wyrażonej w ustawie.

Wniosek ratyfikacyjny

- W Polsce **prace analityczne** nad oceną zgodności ustawodawstwa krajowego z postanowieniami Konwencji rozpoczęte zostały przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej jeszcze przed podpisaniem Konwencji. Poprzedzone zostały przetłumaczeniem w marcu 2007 roku tekstu angielskiego Konwencji na język polski.
- To robocze tłumaczenie zostało zweryfikowane w marcu 2008 roku w wyniku konsultacji międzyresortowych i posłużyło do przygotowania publikacji „Polska droga do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych ONZ”, wydanej w 2008 roku przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego.

Wniosek ratyfikacyjny

- Publikacja powstała jako efekt dwóch projektów dofinansowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach programu Partner III:
 - projektu pt. **„Czarna Księga Dyskryminacji - kampania informacyjna na rzecz wdrożenia zapisów Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych”** zrealizowanego przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego (w efekcie powstała część opisowa problemów);
 - projektu pt. **„Kampania na rzecz poprawy warunków funkcjonowania osób niepełnosprawnych we wszystkich dziedzinach życia poprzez przygotowanie polskiego prawodawstwa do ratyfikacji Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych”** zrealizowanego przez Polskie Forum Osób Niepełnosprawnych (w efekcie zostały opracowane rekomendacje zmian).

Wniosek ratyfikacyjny

- Ustalenia zawarte w publikacji były brane pod uwagę w pracach analitycznych prowadzonych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, we współpracy z odpowiednimi ministerstwami, w celu ustalenia możliwej interpretacji postanowień Konwencji, oceny zgodności z nimi ustawodawstwa polskiego oraz określenia działań niezbędnych dla uzyskania pełnej zgodności.
- W pracach analitycznych uwzględniono przyjęte przez Komitet do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych w październiku 2009 roku **„Wytyczne w sprawie dokumentu dotyczącego wdrażania konwencji, przedkładanego przez Państwa-Strony zgodnie z art. 35 ust. 1 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych”** (opublikowane w dokumencie CRPD/C/2/3 z 18 listopada 2009 roku).

Wniosek ratyfikacyjny

- Analizie przeprowadzonej w latach 2008-2011 poddano 249 obowiązujących w Polsce dokumentów prawnych, w większości ustaw i rozporządzeń.
- Wyniki analizy zostały udostępnione w **Biuletynie Informacji Publicznej MPiPS** w kwietniu 2011 roku.
- Posłużyły one do przygotowania projektu **wniosku o ratyfikację Konwencji**, który skierowano do rozpatrzenia przez Komitet Rady Ministrów na posiedzeniu w dniu 17 sierpnia 2011 roku.

W związku z potrzebą dokonania dodatkowych uzgodnień z Ministerstwem Finansów, rozpatrzenie tego dokumentu zostało wstrzymane.

Wniosek ratyfikacyjny

- Propozycja ratyfikacji Konwencji została poparta przez partnerów społecznych oraz organizacje pozarządowe osób niepełnosprawnych.
 - Organizacje uczestniczyły we wszystkich etapach przygotowywania analiz i wniosku ratyfikacyjnego.
-

Wniosek ratyfikacyjny

- Ratyfikacja Konwencji została zaproponowana w chwili, gdy stwierdzone zostało, że prawo polskie gwarantuje jej wdrożenie.
- Wyjątek - dwa postanowienia Konwencji – **art. 12 ust. 4** dotyczący korzystania ze zdolności prawnej oraz **art. 23 ust 1 lit. a** dotyczący zawierania małżeństw.

Wniosek ratyfikacyjny

Zastrzeżenia i oświadczenie interpretacyjne

Aby nie wstrzymywać ratyfikacji z powodu braku zgodności z tymi postanowieniami, postanowiono, że Konwencja będzie ratyfikowana z:

- **oświadczeniem interpretacyjnym** dotyczącym instytucji ubezwłasnowolnienia,
- **zastrzeżeniem** dotyczącym zawierania małżeństw przez osoby, których niepełnosprawność wynika z choroby psychicznej albo niedorozwoju umysłowego.

Wniosek ratyfikacyjny

Zastrzeżenia:

NOWE: „Artykuł 23 ust. 1 lit. a konwencji dotyczy uznania prawa wszystkich osób niepełnosprawnych, które są w odpowiednim do zawarcia małżeństwa wieku, do zawarcia małżeństwa i do założenia rodziny, na podstawie swobodnie wyrażonej i pełnej zgody przyszłych małżonków. Na podstawie art. 46 konwencji Rzeczpospolita Polska zastrzega sobie prawo do niestosowania postanowienia artykułu 23 ust. 1 lit. a konwencji do czasu zmiany przepisów prawa polskiego. Do momentu wycofania zastrzeżenia, osoba niepełnosprawna, której niepełnosprawność wynika z choroby psychicznej albo niedorozwoju umysłowego, a która jest w odpowiednim do zawarcia małżeństwa wieku, nie będzie mogła zawrzeć związku małżeńskiego, chyba że sąd zezwoli na zawarcie małżeństwa stwierdzając, że stan zdrowia lub umysłu takiej osoby nie zagraża małżeństwu, ani zdrowiu przyszłego potomstwa i jeżeli osoba ta nie została ubezwłasnowolniona całkowicie. Uwarunkowania te wynikają z art. 12 §1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59, z późn. zm.)”.

Wniosek ratyfikacyjny

Zastrzeżenia:

Podtrzymane*:

„Rzeczpospolita Polska rozumie, że **artykuł 23 ust. 1 lit. b i artykuł 25 lit. a** nie powinny być interpretowane jako przyznające jednostce prawo do aborcji czy też nakaz dla państw-stron zapewnienia dostępu do takiego prawa, z wyjątkiem kiedy jest to wyraźnie określone w prawie krajowym.”

** Zastrzeżenie odnoszące się do krajowych regulacji dotyczących przerywania ciąży złożone było przy podpisywaniu Konwencji w marcu 2007 roku.*

Wniosek ratyfikacyjny

Oświadczenie interpretacyjne:

„Rzeczpospolita Polska oświadcza, że interpretuje **artykuł 12 konwencji w sposób zezwalający na stosowanie ubezwłasnowolnienia, w okolicznościach i w sposób określony w prawie krajowym, jako środka, o którym mowa w artykule 12 ust. 4, w sytuacji, gdy** wskutek choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego lub innego rodzaju zaburzeń psychicznych **osoba nie jest w stanie kierować swoim postępowaniem.**”

Wniosek ratyfikacyjny

27 marca 2012 roku Rada Ministrów:

- rozpatrzyła wniosek dotyczący ratyfikacji Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych,
- przyjęła uchwałę w sprawie przedłożenia Konwencji do ratyfikacji.
- *Wniosek nie dotyczy protokołu fakultatywnego do Konwencji.*

Wniosek ratyfikacyjny

- **27 kwietnia 2012 roku** nastąpiło przekazanie wniosku Sejmowi RP przez Prezesa Rady Ministrów
- **15 czerwca 2012 roku** Sejm RP uchwalił ustawę ratyfikacyjną, która została podpisana przez Prezydenta RP 26 lipca 2012 roku i opublikowana w Dzienniku Ustaw z dnia **2 sierpnia 2012 roku** (Dz. U. RP poz. 882)
- Prezydent RP podpisał akt ratyfikacyjny na uroczystości w dniu **6 września 2012 roku**.
- Dokument ratyfikacji konwencji został złożony Sekretarzowi Generalnemu ONZ w Nowym Jorku w dniu **25 września 2012 roku**.

CZĘŚĆ II

Konwencja

w polskim porządku prawnym

Konwencja w prawie polskim

- W stosunku do Polski Konwencja weszła w życie **25 października 2012 roku.** /Datę wejścia w życie Konwencji w stosunku do państw, które ją ratyfikowały po dniu 3 maja 2008 roku, wyznacza się zgodnie z art. 45 ust. 2 Konwencji na trzydziesty dzień od dnia złożenia przez to państwo dokumentu ratyfikacyjnego. /
- Ratyfikowana Konwencja wchodzi do polskiego porządku prawnego po opublikowaniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej treści dokumentu ratyfikacyjnego wraz z tekstami Konwencji w języku angielskim i w przekładzie na język polski oraz oświadczenia rządowego w sprawie mocy obowiązującej Konwencji, w którym podaje się też informację, które państwa ratyfikowały Konwencję i w jakich datach.

Konwencja w prawie polskim

- Ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, jest **bezpośrednio stosowana**, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy (art. 91 ust. 1 Konstytucji).
- Umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie **ma pierwszeństwo przed ustawą**, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową (art. 91 ust. 2).
- W Polsce za implementację i upowszechnianie Konwencji odpowiedzialna jest zarówno **władza wykonawcza**, jak i **sądowicza**. Sądy i Trybunały, sprawując wymiar sprawiedliwości, obowiązane są przestrzegać wiążącego Rzeczpospolitą Polską prawa międzynarodowego (art. 9 Konstytucji RP).

Konwencja w prawie polskim

- Wykonywanie Konwencji będzie powierzone ministerstwom i instytucjom, odpowiednio do ich kompetencji.
- Część zadań, w zakresie i formach określonych w ustawach, wykonywana będzie przez jednostki samorządu terytorialnego różnego szczebla, w ramach ich kompetencji i zadań.
- Dla skutecznego wdrażania postanowień Konwencji konieczne jest rzeczywiste zaangażowanie nie tylko administracji na poziomie centralnym, ale także zaangażowanie samorządu terytorialnego oraz organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w tym organizacji pozarządowych zrzeszających osoby niepełnosprawne oraz działających na rzecz osób niepełnosprawnych.

Konwencja w prawie polskim

- Z **art. 33** wynika obowiązek wyznaczenia w ramach rządu jednego lub więcej **punktów kontaktowych** do spraw wdrażania konwencji, a także wyznaczenia **niezależnego mechanizmu monitorowania wdrażania Konwencji**, którego zadaniem jest promowanie, ochrona i monitorowanie wdrażania Konwencji.
- Państwo-Strona Konwencji może też ustanowić lub wyznaczyć **mechanizm koordynacji w ramach rządu**, w celu ułatwienia działań związanych z wdrażaniem Konwencji w różnych sektorach i na różnych szczeblach.

Konwencja w prawie polskim

- Za koordynację wykonywania Konwencji odpowiadać będzie Minister Pracy i Polityki Społecznej, działający jako **punkt kontaktowy**.
- Do obowiązków Ministra będzie należało także sporządzanie **sprawozdań** z wykonywania Konwencji, podobnie jak odbywa się to w przypadku innych konwencji dotyczących praw społecznych.
- Sprawozdania rządowe opracowywane będą we współpracy z odpowiednimi ministerstwami oraz konsultowane z partnerami społecznymi oraz organizacjami pozarządowymi osób niepełnosprawnych.

Konwencja w prawie polskim

- Obowiązek sporządzania sprawozdań wynika z **art. 35** Konwencji: państwa zobowiązane są do złożenia **pierwszego sprawozdania w terminie dwóch lat** od wejścia w życie Konwencji w stosunku do danego państwa i do regularnego (**co cztery lata**) sporządzania sprawozdań z wykonywania Konwencji. Sprawozdania są rozpatrywane przez złożony z niezależnych ekspertów Komitet do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych, ustanowiony na mocy art. 34 Konwencji.
-

Konwencja w prawie polskim

- Obowiązki niezależnego mechanizmu monitorowania mają być powierzone **Rzecznikowi Praw Obywatelskich**, który spełnia przywołane w Konwencji wymagania niezależności, określone w paryskich zasadach dotyczących statusu i funkcjonowania krajowych instytucji powołanych do ochrony i promocji praw człowieka.
- Rzecznik podejmie się realizacji tych obowiązków po nowelizacji ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich oraz pod warunkiem zwiększenia stanu zatrudnienia w jego Biurze o dodatkowe cztery etaty i przeznaczenia dodatkowych środków na działania związane z realizacją nowych zadań.

Konwencja w prawie polskim

- Nowe zadania Rzecznika obejmą działania:
 - prewencyjne i monitorujące,
 - interwencyjne,
 - informacyjne i promocyjne
 - mające na celu zapewnienie uczestnictwa społeczeństwa obywatelskiego w procesie monitoringu, w tym współpraca z organizacjami pozarządowymi.
- Zgodnie bowiem z art. 33 ust. 3, w procesie monitorowania wdrażania konwencji ma uczestniczyć społeczeństwo obywatelskie, w szczególności osoby niepełnosprawne i reprezentujące je organizacje.

Konwencja w prawie polskim

- Oprócz sprawozdań rządowych, możliwe jest przedstawienie Komitetowi do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych także **niezależnego sprawozdania** (*ang.: „shadow report”*) przygotowanego przez instytucje i organizacje pozarządowe uczestniczące w procesie monitorowania wdrażania Konwencji.

Konwencja w prawie polskim

- Osoby niepełnosprawne mają w Polsce zagwarantowaną ochronę socjalną, ekonomiczną i prawną wynikającą z Konstytucji RP, rozwiniętą w przepisach ustawowych dotyczących wszystkich obszarów działalności państwa, jak też w aktach prawnych niższego rzędu. Ratyfikacja Konwencji powinna przyczynić się do doskonalenia i lepszego wdrażania przepisów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych, aby zapewnić coraz lepszą realizację praw i poprawę sytuacji tych osób.
-

Konwencja w prawie polskim

- W odniesieniu do praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych może to następować w miarę możliwości państwa, gdyż z **art. 4** Konwencji wynika, że każde z Państw Stron Konwencji ma podejmować kroki w celu stopniowego osiągnięcia pełnej realizacji praw, wykorzystując maksymalnie dostępne mu środki.
-

Konwencja w prawie polskim

- **Uchwała Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 roku – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych:**
 - stwierdzono w niej, że osoby niepełnosprawne mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji, a także wymieniono szczególne prawa zawarte w dziesięcio-punktowym katalogu;
 - Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i władze samorządowe zostały wezwane do podjęcia działań ukierunkowanych na urzeczywistnienie tych praw;
 - Rząd Rzeczypospolitej Polskiej jest zobowiązany do składania corocznie, w terminie do dnia 30 czerwca, informacji o podjętych działaniach w celu urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych.